Gəncə Dövlət Universiteti

MAGİSTRATURA TƏHSİL SƏVİYYƏSİNİN

7001001 – TARİXİN TƏDRİSİ İXTİSASLAŞMASI ÜÇÜN

TƏHSİL PROQRAMI VƏ FƏNLƏR ÜZRƏ TƏLİM NƏTİCƏLƏRİ

GƏNCƏ-2025

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI ELM VƏ TƏHSİL NAZİRLİYİ

GƏNCƏ DÖVLƏT UNİVERSİTETİ PUBLİK HÜQUQİ ŞƏXS

MAGİSTRATURA TƏHSİL SƏVİYYƏSİNİN 7001001 – TARİXİN TƏDRİSİ İXTİSASLAŞMASI ÜÇÜN

TƏHSİL PROQRAMI VƏ FƏNLƏR ÜZRƏ TƏLİM NƏTİCƏLƏRİ

Gəncə Dövlət Universiteti PHŞ-in "Ümumi tarix " kafedrasının 21.10.2025-ci il tarixli iclasında müzakirə edilərək bəyənilmiş və qəbul edilmişdir.

GƏNCƏ - 2025

Tərtib etdi: **Musayev Etibar Adil oğlu**
“Ümumi tarix” kafedrasının müdiri, tarix üzrə fəlsəfə doktoru, dosent,

Paşayeva Elza Məhəmməd qızı
Tarix üzrə fəlsəfə doktoru, dosent

Bəxtiyarlı Hüseyn Əlisahib oğlu
Tarix üzrə fəlsəfə doktoru, dosent

Mehdiyev Eldar Musa oğlu
Baş müəllim(Azərbaycan tarixi kafedrasının müdiri vəzifəsini icra edən)

GİRİŞ

Təlim nəticələri anlayışı tələbəyə yönəlmiş ali təhsil sisteminin başlıca konseptual əsasını formalaşdırır. Təlim nəticələri təhsil prosesini tamamladıqdan sonra tələbənin nəyi bilməli, anlamalı və ya nümayiş etdirə bilməli olduğuna dair ifadələrdir.

Gözlənilən təlim nəticələri hər kurs və proqram üzrə tədris başlamazdan əvvəl yazılmalı və tədris prosesi zamanı professor-müəllim heyətinin üzvü və tələbə arasında dialoq vasitəsilə inkişaf etdirilməlidir.

Təlim nəticələrindən istifadə kvalifikasiyaların qiymətləndirilməsində iştirak edən müəssisələrə, işəgötürənlərə və digərlərinə kvalifikasiyaları daha aydın anlamağa yardım etmək üçün kvalifikasiyaların təsvirində istifadə edilən ortaq dildir.

Proqram və fənlərin təsvirində təlim nəticələrindən istifadə proqramın, yaxud modulun sonunda tələbələrdən nə gözlənildiyini onlara daha aydın şəkildə çatdırır. Təlim nəticələrinin üstünlüklərindən biri ondan ibarətdir ki, tələbələrdən nəyə nail olmaq tələb olunduğu və nailiyyətlərini necə nümayiş etdirmək lazım olduğu aydın surətdə göstərilir.

Metodik tövsiyədə **7001001- Tarixin tədrisi** ixtisaslaşması üçün təhsil proqramı üzrə təlim nəticələri, fənlər üzrə təlim nəticələri, eləcə də tədris olunan fənlərin və təhsil proqramının təlim nəticələrinin matrisi verilmişdir.

Təlim nəticələrinin kvalifikasiyaların qiymətləndirilməsində iştirak edən maraqlı tərəflərə daha aydın və anlaşıqlı olması üçün mütəmadi olaraq ayrı-ayrı fənlərin təlim nəticələri kafedrada yaradılmış komissiya tərəfindən ekspertiza edilir.

Əlavə 1

1. Ümumi müddəalar

1.1. Magistratura səviyyəsinin **“7001001-Pedaqogika”** ixtisasnın Tarixin tədrisi ixtisaslaşması üzrə təhsil proqramı (bundan sonra – təhsil proqramı) “Təhsil haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa, Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinin müvafiq qərarlarına, eləcə də “Ali təhsilin magistratura səviyyəsi üzrə ixtisasların Təsnifatı”na, qabaqcıl beynəlxalq təcrübə və əmək bazarının tələblərinə uyğun olaraq hazırlanmışdır.

1.2. Təhsil proqramının məqsədləri aşağıdakılardır:

− ixtisas üzrə məzunun səriştələrini, ixtisasın çərçivəsini, fənlər üzrə tədris və təlim metodlarını, qiymətləndirmə üsullarını, təlim nəticələrini, kadr hazırlığı aparmaq üçün infrastruktur və kadr potensialına olan tələbləri, təhsilalanın təcrübə keçmə, işə düzəlmə və təhsilini davam etdirmə imkanlarını müəyyənləşdirmək;

− təhsilalanları və işəgötürənləri məzunların əldə etdiyi bilik, bacarıq və təlim nəticələri ilə tanış etmək;

− təhsil proqramı üzrə kadr hazırlığının bu proqrama uyğunluğunun qiymətləndirilməsi zamanı prosesə cəlb olunan tərəfdaşları məlumatlandırmaq.

1.3. Təhsil proqramı, tabeliyindən, mülkiyyət növündən və təşkilati-hüquqi formasından asılı olmayaraq, Azərbaycan Respublikasında fəaliyyət göstərən və həmin ixtisas üzrə magistr hazırlığını həyata keçirən bütün ali təhsil müəssisələri üçün məcburidir.

1.4. Təhsilalanın 5 (beş) günlük iş rejimində həftəlik auditoriya və auditoriyadankənar ümumi yükünün həcmi 45 akademik saatdır (xüsusi təyinatlı ali təhsil müəssisələri istisna olmaqla). Bu zaman auditoriya saatlarının həcmi 12-16 akademik saat təşkil edir. Peşəkar məqsədlər üçün dərindən öyrənilən ixtisaslaşmalar üzrə həftəlik dərs yükünün həcmi dəyişdirilə bilər.

1.5. Ali təhsil müəssisəsi tərəfindən ixtisasın həmin müəssisədə kadr hazırlığı aparılan hər bir ixtisaslaşması üzrə ayrıca təhsil proqramı hazırlanmalıdır. Hər bir ixtisaslaşma üzrə təhsil proqramı müvafiq ixtisasın təhsil proqramındakı bölmələrlə yanaşı, həmin ixtisaslaşma üzrə tədris və təlim metodları, təlim nəticələrinin qiymətləndirilməsi üsulları, təcrübələrin təşkili və qiymətləndirilməsi və s. bölmələri də əks etdirməlidir.

2. Məzunun səriştələri

2.1. “7001001-Pedaqogika” ixtisasının Tarixin tədrisi ixtisaslaşması üzrə təhsil proqramının sonunda məzun aşağıdakı ümumi səriştələrə yiyələnməlidir:

- Peşəkar fəaliyyəti çərçivəsində gözlənilməz və mürəkkəb məsələləri müstəqil şəkildə həll edə bilmək;
- Müvafiq fəaliyyət və metodları təklif etmək, planlaşdırmaq, onların cari və perspektiv nəticələrini təhlil etmək;
- Fəaliyyət və ya təhsil sahəsi ilə bağlı problemlərin səbəblərini araşdırmaq, konkret vaxt çərçivəsində və məhdud informasiya şəraitində onları həll edə bilmək;
- Fəaliyyət və ya təhsil sahəsi ilə bağlı problemlərin həlli zamanı müvafiq texnologiya və metodları seçmək və onlardan istifadə edə bilmək, həmçinin gözlənilən nəticələri müəyyənləşdirmək, dəyərləndirmək və qiymətləndirmək;
- Fəaliyyət və ya təhsil sahəsi ilə bağlı problemlərin həlli zamanı öz fəaliyyətini tənqidi şəkildə dəyərləndirmək;
- Fəaliyyət və ya təhsil sahəsi ilə bağlı problemləri Azərbaycan dilində və bir xarici dildə şifahi və yazılı olaraq təqdim etmək, əsaslandırmaq, həmçinin mütəxəssis və qeyri-mütəxəssislərlə birgə müvafiq müzakirələrdə iştirak etmək;
- Müxtəlif üsullarla öz bilik və səriştələrini başqalarına ötürə bilmək;
- İstənilən şəraitdə etik davranış qaydalarına uyğun şəkildə fəaliyyət göstərmək, şəxsi davranışlarının etik aspekt və imkanlarını, məhdudiyyətlərini və sosial rolunu anlamaq;

- Davamlı öyrənmə və peşəkar inkişafla bağlı özünün və digərlərinin ehtiyaclarını qiymətləndirə bilmək, həmçinin müstəqil öyrənmə üçün zəruri olan səmərəli metodlardan istifadə edə bilmək.

2.2. 7001001-Pedaqogika" ixtisasının Tarixin tədrisi ixtisaslaşması üzrə məzun aşağıdakı ***peşə səriştələrinə*** yiyələnməlidir:

Peşə səriştələri

1. Tarixin tədrisi ilə bağlı müasir elmi-metodoloji və pedaqoji yanaşmaları,
proqram modellerini və beynəlxalq təcrübəni inkişaf etdirərək, onları tarixin tədrisi kontekstində tətbiq imkanlarını elmi-metodik əsaslarla təhlil edir.
2. Tarixi materiallardan (mənbələr, xeriteler, vizual materiallar, elektron resurslar) istifade olunmasına əsaslanan yanaşmalar əsasında elmi-metodik baxımdan araşdırma aparır ve bu tədqiqatı esaslandırır.
3. Tarixin tədrisinə dair proqramlan ve elmi-metodik materialları (derslikler, tedris vəsaitləri, metodik vasaitləri) elmi-kritik meyarlarla qiymətləndirir ve onların effektivliyini müəyyənləşdirir.
4. Tarix təliminde Istifadə olunan didaktik vasitələrin və təlim texnologiyalarının praktik təsirini elmi-pedaqoji tədqiqat meyarları ile səmərəli şəkildə qiymətləndirir və onların təkmilləşdirilməsi üzrə təkliflər İrəli sürür.
5. Tarixin öyrənilməsinə dair aparılmış empirik və nəzəri tədqiqatları metodoloji baxımdan təhlil və sintez edir, həmin tədqiqatların nəticələrinə asaslanan hesablamaları təhlil edir.
6. Tarix təliminin keyfiyyətini yüksəltmək məqsədilə yeni tədqiqat problemlərini həll edir, elmi-pedaqoji araşdırmalar aparır ve məqsədəuyğun praktiki nəticələr əldə edir.

7. Tarix təliminə dair elmi məqalələri, metodik tədqiqatları və tədqiqat hesabatlarını nüfuzlu elmi platformalarda təqdim edir və elmi diskursda iştirak edir.
8. Tarixi məlumatlardan-yazılı mətnlər, vizual materiallar, kartografik və arxiv sənədləri, statistik və bədii materiallardan tədris prosesində interpretasiya və təhlil üsulları ilə istifadə etməklə səmərəli elmi-metodik təlim mühiti yaradır.
9. Tarixi hadisə və proseslər, məkan və səbəb-nəticə əlaqəli obyektlər, texniki xarakterli ilkin tarixi mənbələr (xronikalar, sənədlər, epiqrafik materiallar, xəritələr, vizual materiallar və şifahi tarix nümunələri) esasında elmi-metodik təlim materialları hazırlayır və bu amillərin didaktik imkanlarını nəzərə almaqla idrak ölçmə metodikasını formalaşdırır.
10. Tarix fənnində orijinal yazılı materiallar, arxiv sənədləri, vizual təsvirlər (fotoşəkiller, karikaturalar, film fragmentləri), tarixi xəritələr və statistik cədvəllər əsasında analiz və interpretasiya bacarıqlarını inkişaf etdirmək məqsədilə elmi-metodik materialları təhlil edir. 11. Texniki xarakterli ilkin tarixi mənbələrdən (xronikalar sənədlər, epiqrafik materiallar, xəritələr, vizual və şifahi tarix nümunələri) elmi-metodik telim materialları hazırlayır, onların didaktik potensialını təhlil edir və müxtəlif formatlı tarixi materiallara tanqidi yanaşma əsasında onları elmi-metodik təlim materiallarına çevirir.

3. İnfrastruktur və kadr potensialı

5.1. “7001001-Pedaqogika” ixtisasının müvafiq ixtisaslaşmaları üzrə təhsil proqramının tədris, təlim və qiymətləndirmə prosesi müvafiq ixtisaslaşma üzrə kadr hazırlığı həyata keçirən ali təhsil müəssisəsinin yüksək ixtisas elm-pedaqoji heyətə, müvafiq rəqamsal texniki tədris vasitələri ilə təchiz olunmuş kabinetlərə, tədris və elmi tədqiqat laboratoriyalarına və auditoriya fonduna, profil üzrə elmi tədqiqat instutuları (mərkəzləri) ilə peşəkar əlaqələrə,

müvafiq beynəlxalq indekslәndirmә jurnallarına, elmmetrik bazalara çıxış imkanları, ixtisaslaşmış elmi kitabxana fondu, elektron elmi, kitabxana resurslarına çıxış imkanları və elmi tədqiqat təcrübə bazası olmalıdır.

5.2. Bununla yanaşı, "7001001-Pedaqogika" ixtisasının müvafiq ixtisaslaşmaları üzrə kadr hazırlığı həyata keçirən ali təhsil müəssisəsinin aşağıdakı infrastruktura və kadr potensialına malik olmasını zəruri edir:

İxtisaslaşma üzrə kadr hazırlığı aparan ali təhsil müəssisəsinin malik olması tələb olunan minimum infrastruktura

-İxtisaslaşmış tarix kabinetləri və metodiki dərs otaqları (dövrlər üzrə sistemləşdirilmiş tematik planlarla (siyasi, etnoqrafik, iqtisadi və hərbi sahələr üzrə) təchiz olunmuş auditoriyalar) olmalıdır.

- Vizual tədris vasitələri (tarix fənninin vizuallaşdırılması üçün interaktiv lövhələr, proyektorlar və digər multimedia qurğuları) olmalıdır.

- Tədris tabloları (tarixi hadisələrin diaxronik təqdimatı və rekonstruksiyası üçün xüsusi tədris tabloları və qrafik materiallar) olmalıdır.

- Rəqəmsallaşdırılmış ilkin mənbələr (tarixi məlumatların və ilkin sənədlərin (fərmanlar, salnamələr, xronikalar və s.) elektron formatda istifadəsi üçün arxiv bazaları olmalıdır.

- Audiovizual arxiv bölmələri (şifahi tarix materiallarının toplanması və təhlili üçün audio və video avadanlıqlarla təchiz edilmiş arxiv mühitləri) olmalıdır.

- Elmi nəşrlər və kitabxana fondları (Azərbaycan və dünya tarixinə, həmçinin tarixin tədrisinə dair monoqrafiyalar, dərsliklər, metodik və elmi jurnallar) olmalıdır.

- Beynəlxalq elmi bazalara çıxış ("JSTOR", "EBSCO", "ProQuest", "Cambridge Core" və digər nüfuzlu beynəlxalq elmi məlumat bazalarına onlayn çıxış imkanı) olmalıdır.

- Kompüter laboratoriyaları (Coğrafi İnformasiya Sistemləri (CİS), xəritəçəkmə və tarixi məlumatların vizual təhlili üçün proqram təminatı ilə təchiz olunmuş laboratoriyalar) olmalıdır.
- Təlim modulları (tarix dərslərinin planlaşdırılması, qiymətləndirmə vasitələrinin hazırlanması və təlimin təşkili üçün nəzərdə tutulmuş modullar) olmalıdır.
-Seminar və debat mühiti (tarix dərslərinin modellərinin hazırlanması və təhlili üçün praktik seminar otaqları, debat zonaları və rol oyunlarının təşkili üçün uyğunlaşdırılmış siniflər) olmalıdır.
- Tarixi situasiyaların simulyasiyası (sülh danışıqları, parlament iclasları və digər tarixi hadisələrin modelləşdirilməsinə yönəlmiş praktiki məşğələlər üçün xüsusi otaqlar) olmalıdır.
- Təcrübə və ekspedisiya imkanları (muzeylərlə, elmi-tədqiqat institutları ilə əməkdaşlığa əsaslanan praktik təcrübələr və sahə ekspedisiyalarının təşkili üçün müvafiq infrastruktur) olmalıdır.
- Tətbiqi tədqiqat dəstəyi (təhsilalanların tarixi məkanlarda araşdırma aparması üçün logistik və texniki dəstək imkanları) olmalıdır.
- İnteraktiv təlim proqramları (tarix fənninin müasir tədris metodlarına uyğun "Prezi", "Padlet", "Kahoot" və digər proqram təminatı ilə işləmək üçün texniki imkanlar) olmalıdır.
- Multimedia və media mərkəzləri (tarixi filmlər, sənədli materiallar və vizual mənbələrin istifadəsinə şərait yaradan media mərkəzləri) olmalıdır.

5.3. Ali təhsil müəssisələrinin tədrisə cəlb olunan akademik heyəti, bir qayda olaraq, elmi dərəcəyə malik olur. Elmi dərəcəsi olmayan, lakin müvafiq sahədə ən az 5 il iş təcrübəsi olan mütəxəssislərdə tədrisə cəlb oluna bilərlər.

5.4. Magistrlik dissertasiyalarına elmi rəhbərlik, bir qayda olaraq, elmi ada və ya elmi dərəcəyə sahib olan şəxslər tərəfindən həyata keçirilir.

6. **Karyera imkanları və ömürboyu təhsil**

6.3. “7001001-Pedaqogika” ixtisasının Tarixin tədrisi ixtisaslaşması üzrə məzunlarına şağıdakı sahələrdə və peşələrdə işləyə bilərlər:

Bu ixtisaslaşmanın məzunları ali təhsil müəssisələrində müəllim köməkçisi, müəllim, laborant, tədris-metodiki işçi, elmi işçi, elmi-tədqiqat institutlarında tarix və metodika sahəsində elmi işçi, tədqiqatçı, təhsil idarəetmə orqanları kurikulum üzrə mütəxəssis, metodist, təhsilin idarə edilməsi üzrə mütəxəssis, dövlət və qeyri-dövlət müəssisələrində mədəniyyət və maarifləndirmə sahəsində mütəxəssis, layihə, ictimai təşkilatlarda təlimçi, muzeylər və arxivlərdə elmi işçi, bələdçi, fond mühafizi, maarifləndirmə üzrə mütəxəssis, media və nəşriyyat sahələrində elmi-populyar nəşrlərin müəllifi və ya redaktoru, tarix və tarixin tədrisi yönümlü layihələrin mütəxəssisi və ömürboyu təhsil və əlavə təhsil proqramlarında təlimçi, modul müəllimi, müəllimlərin ixtisasartırma təlimlərində təlimçi-ekspert işləyə bilərlər.

5.3. Ali təhsil müəssisəsi təhsil proqramının məzunlarının məşğulluğuna dair müntəzəm sorğular keçirməli, eləcə də vakant iş yerlərinə dair məlumatları öz veb-səhifələrində yerləşdirməlidir.

5.4. Ali təhsil pilləsinin magistratura səviyyəsini bitirən (magistrlik dissertasiyasını müdafiə edən), yaxud təhsili ona bərabər tutulan şəxslər (tibbi təhsildə həkim-mütəxəssis) fəlsəfə doktoru proqramı üzrə doktoranturaya qəbul oluna bilərlər.

5.5. Təhsil müddətində əldə olunan bilik, bacarıq və yanaşmalar məzunların müstəqil şəkildə ömürboyu təhsil almaları üçün ilkin şərtlərdəndir.

Əlavə 1

Təhsil proqramı və tədris fəaliyyəti üzrə təlim nəticələri

"7001001-Pedaqogika" ixtisasının Tarixin tədrisi ixtisaslaşmalası üzrə aşağıdakı proqramın təlim nəticələrinə uyğun olaraq ali təhsil müəssisəsi hər bir tədris fəaliyyəti (eləcə də fənlər) üzrəgözlənilən təlim nəticələrini müəyyən etməlidir.

Proqramın təlim nəticələri (PTN)

PTN 1. Tarix təlimi prosesinin mahiyyətini və xüsusiyyətlərini müxtəlif təhsil pillələrində təhlil edir, tarixin tədrisinə dair elmi-pedaqoji və metodoloji yanaşmaları əsaslandırılmış şəkildə tətbiq edir.

PTN 2. Tarix tədrisində təhsilverənlərlə təhsilalanlar arasında səmərəli elmi- pedaqoji münasibətlər qurur, onların qarşılıqlı əməkdaşlığına əsaslanan təlim mühiti formalaşdırır.

PTN 3. Tarixi materiallar, mənbə və mətnlərlə işləmə bacarıqlarına yiyələnir, faktların təhlili və interpretasiyası üzrə müasir metodlardan istifadə edir.

PTN 4. Tarixi biliklərin formalaşdırılmasında əldə edilmiş (xronikalar, sənədlər, epiqrafik abidələr, xəritələr, vizual materiallar və şifahi tarix) elmi-metodik materaiallar əsasında tarixi hadisə və prosesləri zaman, məkan, səbəb-nəticə və sistem-kontintuitet baxımından araşdırmaqla, onların tədrisində, təhlil və ümumiləşdirmə kimi düşünmə qabiliyyətini inkişaf etdirir, tarixin tədrisində inteqrativ-multidisiplinar yanaşmaları tətbiq edir, müasir dərs modelləri qurur.

PTN 5. Təhsilalanlarda milli kimlik, siyasi mədəniyyət, mənəvi dəyərlər və vətəndaş məsuliyyətinin formalaşdırılması istiqamətində tarixi biliklərin tərbiyəvi potensialından istifadə edir, tarixin tədrisinin mənəvi tərbiyəyə təsirini təhlil edir.

PTN 6. Tarix tədrisinin aktual problemlərini və inkişaf mərhələlərini təhlil edir, müstəqil elmi-pedaqoji tədqiqatlar aparmaq, tarix üzrə dərsdənkənar fəaliyyətləri təşkil etmək, layihələr hazırlamaq bacarıqlarını nümayiş etdirir.

PTN 7. Elmi etika prinsiplərinə əsaslanaraq tarixin tədrisi üzrə problemləri müəyyənləşdirməyi, onun həlli istiqamətində tədqiqat suallarını formalaşdırmağı, uyğun tədqiqat metodlarını seçib tətbiq etməyi, verilənləri analitik üsullarla təhlil etməyi və əldə olunan nəticələri akademik yazı standartlarına uyğun şəkildə təqdim edir.

Ümumi fənnlərin təlim nəticələri

Tədqiqat metodları (FTN)
FTN 1. Müxtəlif tədqiqat metodlarını (kəmiyyət və keyfiyyət) tədqiqat sualına uyğunluğu baxımından qiymətləndirir və onların güclü və zəif tərəflərini əsaslandırmağı bacarır.
FTN 2. Akademik ədəbiyyat və empirik nəticələri təhlil edərək metodoloji yanaşmalar arasında müqayisəli qiymətləndirir.
FTN 3. Etik prinsipləri nəzərə alaraq seçilmiş metodologiyanın uyğunluğunu və tətbiq imkanlarını tənqidi şəkildə təhlil edir.
FTN 4. Fərqli tədqiqat dizaynlarının praktiki nəticələrə təsirini əsaslandıraraq düzgün metodoloji qərar verir.
FTN 5. Konkret tədqiqat sualına əsaslanaraq orijinal bir tədqiqat dizaynı yaradır və uyğun metodları inteqrasiya edir.
FTN 6. Empirik tədqiqat üçün yeni ölçmə alətləri (anket, müşahidə forması, kodlaşdırma sxemi və s.) hazırlayır və əsaslandırır.
FTN 7. Fərqli metodoloji yanaşmaları birləşdirərək innovativ qarışıq tədqiqat (mixed methods) modeli qurur və onu tətbiq etməyi bacarır.
FTN 8. Əldə olunan məlumatlar əsasında yeni nəzəri çərçivə və ya model irəli sürür və onun elmi əsaslarını təqdim edir.

Akademik yazı və etika (FTN)
FTN 1. Akademik mənbələrin etibarlılığını, elmi üslubunu və istinad standartlarına uyğunluğunu qiymətləndirir və onların elmi yazıda istifadəsinin məqsədəuyğunluğunu əsaslandırır.
FTN 2. Müxtəlif akademik yazı nümunələrində plagiat, səhv

istinad və etik pozuntuları müəyyən edir və onların nəticələrini tənqidi şəkildə təhlil edir.
FTN 3. Müxtəlif sahələrdə tətbiq olunan akademik etika prinsiplərini müqayisə edir və konkret tədqiqat və yazı kontekstində bu prinsiplərin tətbiqini əsaslandırır.
FTN 4. Özünün və başqalarının yazı işlərini elmi, etik və stilistik baxımdan qiymətləndirir və inkişaf etdirilməsi üçün əsaslandırılmış rəy verir.
FTN 5. Müxtəlif akademik auditoriyalar üçün uyğunlaşdırılmış yazı strategiyaları və strukturlaşdırma üsulları yaradır və onların məqsədəuyğunluğunu izah edir.
FTN 6. Konkret tədqiqat mövzusuna dair elmi əsaslandırılmış, etik baxımdan düzgün və metodoloji cəhətdən tutarlı bir yazılı məhsul (məqalə, araşdırma sənədi və s.) yaradır.

Tədqiqat analitikası (FTN)
FTN 1. Müxtəlif məlumat analiz metodlarını konkret tədqiqat kontekstində tətbiq edilmə imkanları baxımından qiymətləndirir və metodların güclü və zəif cəhətlərini əsaslandırır.
FTN 2. Məlumatların təhlilindən əldə olunan nəticələri mövcud nəzəri çərçivə ilə müqayisə edir və nəticələrin etibarlılığını və məntiqini qiymətləndirir.
FTN 3. Fərqli analitik yanaşmaların (məsələn, statistik modellər, maşın öyrənməsi, vizualizasiya vasitələri) tədqiqat məqsədlərinə uyğunluğunu əsaslandırır və uyğun texnologiya seçir.
FTN 4. Tədqiqat analitikası sahəsində etik, hüquqi və sosial nəticələri təhlil edərək məlumatların istifadəsinin məsuliyyətli olub-olmadığını qiymətləndirir.
FTN 5. Mövcud analitik metodlara əsaslanaraq yeni tədqiqat analizi yanaşması və ya inteqrasiya olunmuş modeli (məsələn, qarışıq metodologiya və vizual analitika) inkişaf etdirir.
FTN 6. Fərqli mənbələrdən toplanan məlumatları birləşdirərək yeni tədqiqat sualına cavab verən məlumat analizi çərçivəsi və

ya platforması qurur.
FTN 7. Tədqiqat layihəsi üçün orijinal məlumat vizualizasiya alətləri və ya panelləri (dashboard) hazırlayır və onları elmi əsaslandırır.
FTN 8. Analitik nəticələr əsasında yeni strategiyalar və qərarvermə mexanizmləri formalaşdırır və bu yanaşmanın tətbiq imkanlarını əsaslandırır.

ALİ TƏHSİL MÜƏSSİSƏSİ TƏRƏFİNDƏN MÜƏYYƏN EDİLƏN MƏCBURİ FƏNLƏR

Tarix və onun tədqiqat üsulları
FTN1. Tarixi tədqiqatın əsas istiqamətlərini, tədqiqat üsullarını müəyyən etməyi bacarır.
FTN2. Tarixi mənbələrin,tədqiqatla bağlı ədəbiyyatların seçilməsi və onlarla işləməyi bacarır.
FTN2. Tarixi mənbələrin,tədqiqatla bağlı ədəbiyyatların seçilməsi və onlarla işləməyi bacarır.
FTN4. Tarix elmi dilini mənimsəmək qabiliyyəti əldə edir.
FTN5. Tarixi tədqiqatın aktual prinsipləri,tədqiqatın aparılması üsulları,əlyazmalarının hazırlanmasını bilir.
FTN6. Elmi işin prezentasiyası və elmi cəmiyyətin etik qaydalarına əməl edir
FTN7. Elmi tədqiqatın aktual problemləri və üsullarını tətbiq etmək bacarığını elmi konfranslarda,elmi jurnallarda nümayiş etdirir

Tarixi tədqiqatların aparılmasında arxiv materialları ilə iş metodikası
FTN 1. Tarixi tədqiqatların aparılmasında arxiv materialları ilə tarixin öyrənilməsinin metodologiyasının nəzəri prinsip və tədqiqat metodları haqqında sistemli biliyə malikdir;
FTN 2. Arxiv materialarından istifadənin əsas anlayışları haqqında konkret (ixtisaslaşmış) biliklərə malikdir;
FTN 3. Arxiv materialları əsasında tədqiqat işi haqqında

ümumi təsvvürə malikdir, tarixi sənədlərlə hadisələri şərh edir;
FTN 4. Tarixin tədqiqinin arxiv materiallarından istifadənin metodoloji problemlərini bilir, məsələləri yaradıcı şəkildə müəyyənləşdirir və metodikasını təhlil edir;
FTN 5. Arxiv materialları əsasında tarixin öyrənilməsi metodologiyasına dair biliklərini tədris, təlim və innovativ üsullarla müəyyən edir;
FTN 6. Arxiv materialarını tədqiq edir, həmçinin müstəqil təhsil üçün zəruri olan səmərəli metodlardan istifadə edir;
FTN 7. Arxiv materiallarının tədqiqat metodlarının davamlı öyrənilməsi və peşəkar inkişafı ilə bağlı şəxsi ehtiyaclarını qiymətləndirir;

Orta məktəbdə tarixin tədrisi prosesində şagird fəallığının təmin edilməsi
FTN1. Tarix və onun tədrisinin məqsəd və vəzifələrini müəyyən edir.
FTN2.Fəal təlim fəaliyyətlərinin inkişaf etdirilməsndə müəllim və şagirdlərin rolunu və yerini səciyyələndirir.
FTN3.Fənnin tədrisi nəticəsində tarix müəlliminin tədris, təlim-tərbiyə işinin əsas istiqamətlərini göstərərək izah edir
FTN4. Tarxin tədrisi prosesində şagirdlərin əldə edəcəkləri qabiliyyət və bacarıqları bilir.
FTN5.Müəllimin dərsdə təşkiledici və rəhbərlikedici rolunu öyrənməklə şagird fəllığını təmin edilməsi yollarını müəyyən edir.
FTN6. Tarixin təlimində yüksək səmərəliliyi təmin etməklə fəal, əqidəli, tərbiyəli və vətənpərvər vətəndaş olmağın yollarını göstərir.
FTN7.Şagirdin şəxsiyyət hissini inkişaf etdirmək idrakı və məntiqi təfəkkürün əhəmiyyətini tətbiq edir.

Tarixin tədrisi üsulları və istiqamətləri
FTN-1. Tarix fənninin tədrisinin əsas istiqamətlərini müəyyən

edir.
FTN-2. Tarix fənninin təlimində tarixi biliklərin mənimsənilməsi, tarixi hadisələr arasında əlaqə və münasibətləri şərh edir
FTN-3. Dərsliklər, dərs vəsaitləri və digər müvafiq ədəbiyyatlar vasitəsilə tarix təliminin mahiyyətini şərh etmək, təhlil edir
FTN-4. Təlim materialları, tarixi təsəvvürlərin formalaşdırılması, tarixi biliklərin verilməsi məsələlərinin metodoloji problemlərini sintez edir.
FTN-5. Tarix təlimində yüksək səmərəliliyin təmin olunmasında, yeni cəmiyyətin fəal, əqidəli qurucularının tərbiyə və inkişaf etdirilməsi üçün lazımi bacarıq və vərdişlərin qazanılmasında vacib olan müasir metodikanın nəzəri əsaslarını dəyərləndirir
FTN-6. Tarixin tədrisinin əsas istiqamətləri və aktual problemləri haqqında tədqiqat işi aparmaq, əldə edilmiş təcrübəni elmi konfranslarda,elmi jurnallarda nümayiş etdirir və nəticələr çıxardır

Azərbaycan tarixinin tədrisində Ümumilli lider Heydər Əliyev irsindən istifadə üsulları
FTN1. Azərbaycan tarixinin yeni istiqamətdə təsdiq edilib öyrənilməsində Heydər Əliyev irsinin konseptual məsələlərini ümumiləşdirici prinsipləri haqqında sistemli ümumi təsəvvürə malikdir;
FTN 2. Azərbaycan tarixində Ümummilli Lider Heydər Əliyev dövrünün hadisələrinin cari və perspektiv nəticələrini təhlil edir, fəaliyyəti ilə bağlı faktları yaradıcı şəkildə müəyyən edir;
FTN 3. Ümummilli Lider Heydər Əliyev Sovet quruculuğu fəaliyyətinin Azərbaycan tarixinin tədrisində yeri və əhəmiyyətni yaradıcı şəkildə müəyyənləşdirir, əsaslandırır və müvafiq müzakirələrdə şərh edir;
FTN 4. Ümummilli Lider Heydər Əliyevin azərbaycançılıq fəaliyyətinin ictimai- iqtisadi, mədəni və siyasi nəticələrinin bəzi

nəticələrinin Azərbaycan tarixinin öyrənilməsində yeri və əhəmiyyətnin şərhini, tədris, təlim və digər üsullarla başqalarına ötürə bilir;
FTN 5. Azərbaycan tarixinin tədrisində Ümummilli Lider Heydər Əliyevin vətənpərvərlik irsindən istifadə etməyi bacarır;
FTN 6. Azərbaycan tarixinin tədrisində Ümummilli Lider Heydər Əliyev irsindən istifadə təcrübəsini tədris, təlim və digər üsullarla başqalarına ötürə bilir;
FTN 7. Azərbaycan tarixinin tədrisində Ümummilli Lider Heydər Əliyev irsindən istifadə imkanları zəminində Ümummilli Lider Heydər Əliyevin «Müstəqilliyimiz əbədidir» adlı çox cilidli əsərlərinin elmi-nəzəri nümunələrdən yaradıcı şəkildə istifadə edə bilir;
FTN 8. Azərbaycan tarixinin tədrisində Ümummilli Lider Heydər Əliyev şəxsiyyəti nümunəsindən istifadəni bilir, davamlı öyrənmə və peşəkar inkişaflabağlı ehtiyacları qiymətləndirir, müstəqil təhsil üçün səmərəli şəkildə istifadə edə bilir;

Azərbaycan dövlətçilik tarixi və onun öyrədilməsi metodologiyası
FTN 1. Azərbaycanın dövlətçilik ənənələrinin yaranması, formalaşması və inkişaf tarixini ümumiləşdirir;
FTN 2. Azərbaycanın dövlətçilik ənənələrinə sədaqət hissi formalaşdıraraq, dövlətçilik ənənələrinin keçmişi və bu günü haqqında zəruri faktları cəmiyyətin müasir vəziyyətinə uyğun müəyyən edir;
FTN 3. Azərbaycanın dövlətçilik ənənələrinin tarixi, yaranması, formalaşması və inkişafı dinamikasını dövrün xüsisiyyətləri baxımından izah edərək, onlar arasında səbəb və nəticə əlaqələrini şərh edir;
FTN 4. Azərbaycan dövlətçiliyinin formalaşmasına təsir edən siyasi, ideoloji, iqtisadi və mədəni amillərin rolunu, fəal vətəndaşlıq mövqeyi baxımından nümayiş etdirir;
FTN 5. Azərbaycanın müasir dövrdə sosial –iqtisadi inkişaf

xüsusiyyətlərini analiz edir;
FTN 6. Müasir dünyada Azərbaycan dövlətçiliyinin yeri və rolunu sistemli təhlil edərək, fərziyyə və mülahizələr irəli sürür;
FTN 7. Müasir mərhələdə Azərbaycan dövlətçiliyinin güclənməsini şərtləndirən amilləri, şəxsiyyətin rolunu təhlil edir və dəyərləndirir.

Azərbaycan tarixinin tədrisində arxeoloji və muzey materiallarından istifadənin metodologiyası
FTN 1. Azərbaycanın arxeoloji tarixinin öyrənilməsinin metodologiyasının nəzəri prinsip və tədqiqat metodları haqqında sistemli biliyə malikdir;
FTN 2. Muzey materialarından istifadənin əsas anlayışları haqqında konkret (ixtisaslaşmış) biliklərə malikdir;
FTN 3. Qədim dövrdən bugünümüzədək Azərbaycan mədəniyyətinin tədrisi metodologiyası və metodikasının davamlı öyrənilməsi və peşəkar inkişafla bağlı şəxsi ehtiyaclarını qiymətləndirir;
FTN 4. Azərbaycan ərazisində arxeoloji mədəniyyətlərini öyrənilməsi metodikasını yaradıcı şəkildə müəyyənləşdirir, onların cari və perspektiv nəticələırini təhlil edir;
FTN 5. Arxeoloji əraziləri tədqiq haqqında ümumi təsvvürə malikdir, həmçinin problemlə bağlı peşəkar müzakirələrdə iştirak edir;
FTN 6. Azərbaycan tarixinin tədqiqinin arxeoloji materiallar istiqamətində metodoloji problemlərini bilir, məsələləri yaradıcı şəkildə müəyyənləşdirir və metodikasını təhlil edir;
FTN 7. Azərbaycanın arxeologiyasının tarixinin öyrənilməsi metodologiyasına dair biliklərini tədris, təlim və innovativ üsullarla başqalarına otürə bilir;
FTN 8. Azərbaycanda muzey materialarını tədqiq edir, həmçinin müstəqil təhsil üçün zəruri olan səmərəli metodlardan istifadə edə bilir;

FTN 9. Arxeologiyanın tədqiqat metodlarının davamlı öyrənilməsi və peşəkar inkişafı ilə bağlı şəxsi ehtiyaclarını qiymətləndirir;
FTN 10. Azərbaycanın tarixi şəxsiyyətlərinin həyat və fəaliyyətlərinin tədrisi metodikasının şəxsi davranışların etik aspektlərinə təsiri imkanların qiymətləndirir;

ALİ TƏHSİL MÜƏSSİSƏSİ TƏRƏFİNDƏN MÜƏYYƏN EDİLƏN SEÇMƏ FƏNLƏR

1.1.Tarixin tədrisində interaktiv üsullar
FTN 1. Tarixin tədrisi prosesində yeni metod və vasitələri tətbiq etməyi bacarır
FTN 2.İnteraktiv təlimin şəxsiyyətyönümlü olmasını nəzərə alaraq yaş psixologiyasını müəyyən edir
FTN 3.Təhsildə cəmiyyətin siyasi və mədəni dəyərlərini ümumiləşdirir və inteqrasiya proseslərini şərh edir
FTN 4. Tarixin tədrisi prosesində mənbələrlə işləməyi təhlil edir
FTN 5. Tarixi mənbələrin öyrənilməsi zamanı fəallıq növlərini tətbiq etməyi bacarır və analiz edir
FTN 6.İnteraktiv təlimin metodiki üsullarını və müxtəlif interaktiv dərs modellərini şərh edir və dəyərləndirir

1.2. **Tarix fənninin tədrisində tarixi biliklərin formalaşdırılması**
FTN 1. Tarixin tədrisi prosesində tarixi mənbələrlə işləməyi bilir
FTN 2. tarix dərslərində istifadə olunan yeni təlim metodlarının tətbiqi qaydalarını müəyyən edir
FTN 3. Yeni təlim metodlarının mahiyyətini, məzmununu sistemli şəkildə tədqiq edərək onun yaratdığı imkanlardan səmərəli şəkildə istifadə yollarını müəyyən edir
FTN 4. Tarixin tədrisində istifadə olunan ən son metodların üsul və vasitələrindən məqsədəuyğun şəkildə istifadə edərək

mənbələr arasında əlaqələr qurur
FTN 5. Tarixin tədrisi zamanı müasir təlim metodlarının tətbiq olunması, metodlar arasında müqayisələr, təcrübələrin öyrənilməsi, müasir təlim metodlarının üstünlüklərindən istifadə edərək digər elmlərlə əlaqələndirir,
FTN 6. Qabaqcıl təhsil sisteminə malik olan ölkələrin təhsil sistemindən faydalanaraq tarix təlim metodlarının tətbiqinə maneə yaradan amillərin müəyyən edilməsi ilə yanaşı, bu maneələri aradan qaldırmaq üçün pedaqoji və metodiki cəhətdən ustalıqla yeni metodları tətbiq edir

2.1 TARİXİN TƏLİM METODLARI
FTN 1. Tarix dərslərində istifadə olunan təlim metodların tətbiqi qaydalarını bilir
FTN 2. Tarixin təlim metodlarının üsul və vasitələrini izah edir
FTN 3. Tarix təlim metodlarının tədris prosesində tətbiqi ilə bağlı üsulları müəyyən edərək dərs prosesində nümayiş edir
FTN 4. Tarix dərslərində keyfiyyətin təmin olunmasını təmin etmək məqsədilə düzgün metodun seçilməsi, mərhələli şəkildə metodun tətbiqi kimi məslələri fərqlənirir, yoxlayıb sxematik təsvir edir
FTN 5. Tarixin tədrisi zamanı informasiya kommunikasiya texnalogiyalardan istifadə metod və qaydaları, məqsədi və istiqamətləri bilir, yeni üsulların qarşılıqlı əlaqəsini qurur
FTN 6. Tarixin tədrisi zamanı təlim metodlarının növlərini qarşılaşdırır və tətbiq səviyyələrinə görə bölür

2.2.Tarix fənlərinin tədrisində tələbə tədqiqat işləri
FTN 1. Tarix fənlərinin tədrisində tələbələrin tədqiqat işlərinin təşkilinin əsaslarının xülasəsi və məzmunu haqqında konkret ümumiləşdirmələr aparır;
FTN 2. Tarixin tədrisində tələbələr tədqiqat işlərində nəzəri prinsip və tədqiqat metodları müəyyən edirlər;
FTN 3. Tələbələr tədqiqat işləri zamanı tarix fənlərinin

tədrisində faktların ümumi və xüsusi cəhətlərini təqdim edir, əsaslandırır və şərh edir;
FTN 4. Tədqiqat işləri zamanı paralellər aparır tarixin tədrisində tələbələr tədqiqat işlərinin təşkilinin əsaslarının yeni istiqamətlərini müəyyən edir, proseslərin nəticələrini yaradıcı şəkildə müəyyənləşdirir və təhlil edirlər;
FTN 5. Tarixin tədrisində tələbələr tədqiqat işlərinin təşkili proseslərinin oxşar və fərqli xüsusiyyətlərini fərqləndirir, ümumuləşdirir, yaradıcı şəkildə problemləri müəyyənləşdirir və dəyərləndirir;
FTN 6. Tarixin tədrisində tələbələr tədqiqat işlərinin təşkilinə dair faktlara dövrün tələbləri baxımından münasibət bildirir, onları didaktik aspektlərdən qiymətləndirir;
FTN7. Tarixin tədrisində tələbə müstəqil işlərin təşkili prosesində istifadə olunan yeni üsulları tədris, təlim və digər metodlarla başqalarına ötürə bilir;

Azərbaycanın tarixi coğrafiyasının öyrədilmə metodologiyası
FTN 1. Azərbaycan tarixi coğrafiyasının öyrənilməsində vacib olan mənbəşünaslıq və tarixşüqnaslıq materialları haqqındadərin biliklərə malikdir;
FTN 2. Azərbaycan tarixi coğrafiyasının öyrənilmə metod və üsaulları məsələlərini, baş vermiş mühüm hadisələrin, proses və təzahürləri haqqında sistemli və ümumi təsəvvürə malikdır.
FTN 3. Azərbaycan tarixi coğrafiyasının öyrədilməsi metodikasının elmi istiqamətlərini innovativ yanaşma üsulları ilə başqalarına ötürə bilir;
FTN 4. Azərbaycanın qədim və antik dövr tarixi coğrafiyasının tədrisi metodikasına dair yeni metodlar təklif edir, planlaşdırır onların cari və perspektiv nəticələrini təhlil edir;
FTN 5. Azərbaycanın erkən orta əsrlər dövrü tarixi coğrafiyasının öyrənilməsi metodikasına dair yeni metodlar təklif edir, planlaşdırır, problemləri yaradıcı şəkildə

müəyyənləşdirir və ortaya qoya bilir;
FTN 6. XIV-XV əsrlər dövrü Azərbaycan tarixi coğrafiyasının öyrədilməsinin ümumi metodoloji təhlilinə dair yeni metodlar təklif edir, planlaşdırır, problemləri yaradıcı şəkildə müəyyənləşdirir, konkret vaxt çərçivəsində onları həll edə bilir; və ortaya qoya bilir;
FTN 7. Səfəvilər dövlətinin tarixi coğrafiyasının öyrənilmə metodikasına dair yeni metodlar təklif edir, onların cari və perspektiv nəticələrini təhlil edir;
FTN 8. Tarixi coğrafiyanın özünə məxsus tədqiqat metodları və üsulları əsaslandıra bilir,davamlı öyrənmə və peşəkar inkişafla bağlı ehtiyacları qiymətləndirir, onlardan müstəqil təhsil üçün səmərəli şəkildə istifadə edə bilir;

Azərbaycan xanlıqlarının tarixinin tədrisinə müasir yanaşma
FTN 1. Azərbaycan xanlıqlarının tarixinin əsas anlayışları və məzmunu haqqında konkret (ixtisaslaşmış) biliklərə malikdir;
FTN 2. Azərbaycan xanlıqlarının tarixinə dair mənbələrin xülasəsini bilir, Azərbaycan xanlıqlarının tarixinin tədrisinə müasir yanaşma metodları haqqında sistemli biliyə malikdir;
FTN 3. Azərbaycan xanlıqlarının tarixinətarixi paralellər aparmaq yolu ilə öyrənilməsinə müasir yanaşmada yeni istiqamətləri müəyyən edir, təhrif olunmuş ictimai, iqtisadi, siyasi proseslərin nəticələrini yaradıcı şəkildə müəyyənləşdirir və yığcam informasiya mühitində onları təhlil edə bilir;
FTN 4. Azərbaycan xanlıqlarının tarixinin müxtəlif təqvimlər əsasında verilmiş xronologiyaların hesablanmasını, xronoloji tarixləri ardıcıl qeyd etməyi və xronoloji məsələləri həll etməyi bacarır, proseslərin ümumi cəhətlərini təqdim edə, əsaslandıra, həmçinin müvafiq müzakirələrdə iştirak edə bilir;
FTN 5. Azərbaycan xanlıqlarının formalaşma prosesini təhlil etməyi bilir, mənbəşünaslıq materiallarının oxşar və fərqli xüsusiyyətlərinə görə fərqləndirir, ümumuləşdirir, yaradıcı

şəkildə problemi müəyyənləşdirir və bununla bağlı müasir yanaşma yollarını ortaya qoya bilr;
FTN 6. Azərbaycan xanlıqlarının siyasi tarixi və tarixi coğrafiyasının tədrisi zamanı müasir yanaşma metodlarınıa dövrün tələbləri baxımından münasibət bildirir, onları fəaliyyətlərini müxtəlif aspektlərdən qiymətləndirir;
FTN 7. Azərbaycan xanlıqlarının sosial –iqtisadi inkişaf xüsusiyyətlərini müasir yanaşma yolu ilə təhlil etməyi bacarır,tədqiqat prosesində yeni üsulları tədris, təlim və digər metodlarla başqalarına ötürə bilir;
FTN 8. Azərbaycan xanlıqlarının tarixi şəxsiyyətlərinin həyat və fəaliyyətlərinin tədrisi zamanı tarixi şəxsiyyətlərimiz haqqında təhrif olunmuş faktlara müsir dövrün tələbləri baxımından yanaşır, onlara münasibət bildirir, onların həyat və fəaliyyətlərini şəxsi davranışlarını etik aspektlərdən qiymətləndirir;
FTN 9. Azərbaycan xanlıqlarının mədəniyyətinin tədrisi zamanı müasir dövrün tələbləri baxımından yanaşmanı əsaslandıra bilir, davamlı öyrənmə və peşəkar inkişafla bağlı tələbləri qiymətləndirir, onlardan müstəqil təhsil üçün səmərəli şəkildə istifadə edə bilir;

Azərbaycan tarixinin tarixşünaslığının və mənbəşünaslığının əsas xüsusiyyətləri
FTN1. Azərbaycan tarixinin tarixşünaslığının və mənbəşünaslığının nəzəri prinsip və tədqiqat metodları haqqında sistemli biliyə malikdir;
FTN 2. Azərbaycan tarixinə dair mənbələrin xülasəsi və məzmunları haqqında konkret (ixtisaslaşmış) biliklərə malikdir;
FTN 3. Azərbaycan tarixinə dair hadisə və problemlərin araşdırılmasında zəruri olan tarixi mənbələr və sənədləri müqayisəli şəkildə təhlil edir;
FTN 4. Azərbaycan tarixinin tarixşünaslığının və mənbəşünaslığının öyrənilməsi zamanı müxtəlif təqvimlər

əsasında verilmiş xronologiyaların hesablanmasını, xronoloji tarixləri ardıcıl qeyd etməyi, həmçinin peşəkar müzakirələrdə bununla bağlı mürəkkəb məsələləri həll edir ;
FTN 5. Azərbaycan tarixinin müxtəlif dövrlərinə aid mənbəşünaslıq materiallarını oxşar və fərqli xüsusiyyətlərinə görə fərqləndirməyi, ümumuləşdrməyi yaradıcı şəkildə müəyyənləşdirir və bununla bağlı problemləri ortaya qoya bilr;
FTN 6. Azərbaycan tarixinə dair hadisə və problemlərin tədqiqi zamanı müxtəlif tarixi dövrlərə aid mənbəşünaslıq materiallarını müxtəlif aspektlərdən qiymətləndirir;
FTN 7. Azərbaycan tarixinə dair hadisə və problemlərin tədqiqi zamanı tarixşünaslıq materiallarını müxtəlif aspektlərdən qiymətləndirir, həmçinin müstəqil təhsil üçün zəruri olan səmərəli metodlardan istifadə edə bilir.

Azərbaycanda milli azadlıq hərəkatları tarixinin tədqiqat üsulları
FTN1. Azərbaycanda milli azadlıq hərəkatları tarixinin tədqiqat üsüllarına dair nəzəri prinsip və tədqiqat metodları haqqında sistemli biliyə malikdir;
FTN2. Azərbaycanda milli azadlıq hərəkatları tarixinin tədqiqat üsüllarının ideya –siyasi mahiyyətini şərh edir və müqayisəli şəkildə təhlil edir;
FTN3. Azərbaycanda milli azadlıq hərəkatları tarixinin tədqiqat üsüllarına dair xüsusiyyətlər haqqında mənbələr əsasında mülahizələr irəli sürür, təqdimatlar edir;
FTN4. Azərbaycanda milli azadlıq hərəkatları tarixinin tədqiqatındatarixi-müqayisəli və tarixi-sistemli üsullardan istifadə etməyi bacarır;
FTN5. Tarixin müxtəlif dövrlərindəki azadlıq hərəkatları ilə əlaqəli təhlillər aparır, sintez edir və nəticələr çıxardır;
FTN6. Tədqiqat prosesində yaradıcılıqdan istifadə etməyi bacarır və səbəb-nəticə əlaqəsini müəyyən edir;
FTN7. Azərbaycanda milli azadlıq hərəkatları tarixinin tədqiqat

üsüllarına dair metodları və üsulları əsaslandıra bilir, davamlı öyrənmə və peşəkar inkişafla bağlı tələbləri qiymətləndirir, onlardan müstəqil təhsil üçün səmərəli şəkildə istifadə edə bilir;

Ali məktəblərdə Azərbaycan tarixinin tədrisində tələbələrin müstəqil işlərinin təşkilinin əsasları
FTN 1. Azərbaycan tarixinin tədrisində tələbələrin müstəqil işlərinin təşkilinin əsaslarınınxülasəsi və məzmunu haqqında konkret (ixtisaslaşmış) biliklərə malikdir;
FTN 2. Azərbaycan tarixinin tədrisində tələbələrin müstəqil işlərinin təşkilinin nəzəri prinsip və tədqiqat metodları haqqında sistemli biliyə malikdir;
FTN 3. Azərbaycan tarixinin tədrisində tələbələrin müstəqil işlərinin təşkili proseslərinin ümumi cəhətlərini təqdim edir, əsaslandırır, həmçinin müvafiq müzakirələrdə iştirak edə bilir;
FTN 4. Paralellər aparmaq yolu ilə Azərbaycan tarixinin tədrisində tələbələrin müstəqil işlərinin təşkilinin əsaslarının yeni istiqamətlərini müəyyən edir, proseslərin nəticələrini yaradıcı şəkildə müəyyənləşdirir və yığcam informasiya mühitində onları təhlil edə bilir;
FTN 5. Ali məktəblərdə Azərbaycan tarixinin tədrisində tələbələrin müstəqil işlərinin təşkili proseslərini oxşar və fərqli xüsusiyyətlərinə görə fərqləndirir, ümumuləşdirir, yaradıcı şəkildə problemləri müəyyənləşdirir və bununla bağlı həll yollarını ortaya qoya bilr;
FTN 6. Ali məktəblərdə Azərbaycan tarixinin tədrisində tələbələrin müstəqil işlərinin təşkilinə dair faktlara dövrün tələbləri baxımından münasibət bildirir, onları didaktik aspektlərdən qiymətləndirir;
FTN7. Ali məktəblərdə Azərbaycan tarixinin tədrisində tələbələrin müstəqil işlərinin təşkili prosesində istifadə olunan yeni üsulları tədris, təlim və digər metodlarla başqalarına ötürə bilir;

Azərbaycanın mədəniyyət tarixinin tədqiqinin və öyrədilməsinin metodologiyası
FTN 1 Azərbaycan mədəniyyət tarixinin tədqiqinin və öyrənilməsinin metodologiyasının nəzəri prinsip və tədqiqat metodları haqqında sistemli biliyə malikdir;
FTN 2. Azərbaycan mədəniyyət tarixinin tədqiqinin və öyrənilməsinin metodologiyasının əsas anlayışları haqqında konkret (ixtisaslaşmış) biliklərə malikdir;
FTN 3. Azərbaycan mədəniyyət tarixinin tədqiqinin və öyrənilməsinin metodologiyası haqqında ümumi təsvvürə malikdir, həmçinin problemlə bağlı peşəkar müzakirələrdə iştirak edir;
FTN 4. Azərbaycan mədəniyyət tarixinin tədqiqinin və öyrənilməsinin metodikasını yaradıcı şəkildə müəyyənləşdirir, onların cari və perspektiv nəticələırini təhlil edir;
FTN 5. Azərbaycan mədəniyyət tarixinə dair müxtəlif təqvimlər əsasında verilmiş xronologiyaların hesablanması metodlarını bilir, həmçinin peşəkar müzakirələrdə bununla bağlı mürəkkəb məsələləri həll edir ;
FTN 6. Azərbaycan mədəniyyət tarixinin tədqiqinin və öyrənilməsinin metodologiyasına dair məsələləri yaradıcı şəkildə müəyyənləşdirir və tədqiqi metodikasını əsaslandıra bilir;
FTN 7. Azərbaycan mədəniyyət tarixinin tədqiqinin və öyrənilməsinin metodologiyasına dair biliklərini tədris, təlim və innovativ üsullarla başqalarına otürə bilir;
FTN 8. Azərbaycan mədəniyyət tarixinin tədqiqinin və öyrənilməsinin metodologiyasının qiymətləndirir,həmçinin müstəqil təhsil üçün zəruri olan səmərəli metodlardan istifadə edə bilir;
FTN 9. Azərbaycan mədəniyyət tarixinin tədqiqinin və öyrənilməsinin metodologiyasının və metodikasının davamlı öyrənilməsi və peşəkar inkişafla

“Elmi-pedaqoji təcrübə” üzrə təlim nəticələri (FTN)
FTN 1. İxtisasa aid akademik fənlərin proqramlarının hazırlanması, dərs planlarının tərtib edilməsi, mühazirə və praktiki məşğələlərin təşkili, təlim materiallarının seçilməsi və hazırlanması üzrə bacarıqlar qazanacaq.
FTN 2. Tədris prosesinin planlaşdırılması, auditoriya ilə işləmək, təlim strategiyalarının seçilməsi, tələbələrin fəallığını artırmaq üçün müasir təlim metodlarından istifadə etmə bacarığına yiyələnəcək.
FTN 3. Pedaqoji fəaliyyət zamanı fənnin məzmununu müasir elmi yeniliklərə əsaslanaraq formalaşdırmaq və tətbiq etmək bacarığını inkişaf etdirəcək.
FTN 4. Müasir informasiya-kommunikasiya texnologiyalarından (ICT), tədris proqram təminatlarından (CAD/CAM/CAE, simulyasiya proqramları, virtual laboratoriyalar) səmərəli istifadə etməyi öyrənəcək.
FTN 5 Tadris faaliyyatinda acio ya salis akademik ünsiyyat qurmag öz bilik va tadqiqat nəticələrini auditoriyaya aydın və əsaslandırılmış formada çatdırmaq bacarığına malik olacaq.
FTN 6. Pedaqoji fəaliyyətin güclü və zəif tərəflərini müəyyən etməyi, refleksiya aparmağı və gələcək fəaliyyət üçün inkişaf istiqamətlərini müəyyən etməyi öyrənəcək.

"Elmi-tədqiqat təcrübəsi” üzrə təlim nəticələri (FTN)
FTN 1. İxtisas sahəsində aktual elmi-tədqiqat mövzularını müəyyənləşdirmək, tədqiqatın məqsəd və vəzifələrini dəqiq formalaşdırmaq bacarığına malik olacaq.
FTN 2. Konkret tədqiqat məqsədlərinə uyğun müasir elmi-tədqiqat metodlarını (situasiya analizi, əməliyyat-taktiki təhlil, modelləşdirmə, statistik metodlar və s.) seçmək və səmərəli tətbiq etmək bacarığına yiyələnəcək.
FTN 3. Əldə etdiyi eksperimental və nəzəri məlumatların işlənməsi, sistemləşdirilməsi, nəticələrin emal edilməsi, statistik analizinin aparılması və nəticələrin şərh olunması üzrə bacarıqlar əldə edəcək.

FTN 4. Aparılmış tədqiqatların nəticələrini proseslərin optimallaşdırılması, tətbiqi və innovativ texnologiyaların işlənib hazırlanması istiqamətində tətbiq etmək bacarığına malik olacaq.
FTN 5. Tədqiqat nəticələrini elmi məqalə, hesabat, dissertasiya formatında təqdim etmək, elmi konfrans və seminarlarda çıxış etmək, elmi diskussiyalarda iştirak etmək bacarığı əldə edəcək.
FTN 6. Tədqiqat fəaliyyətində elmi etika prinsiplərinə (plagiatın qarşısının alınması, düzgün istinad qaydaları, müəllif hüquqlarına hörmət və s.) əməl etməyi və elmi məsuliyyəti dərk etməyi öyrənəcək.

“Magistrlik dissertasiyası” üzrə təlim nəticələri (FTN)
FTN 1. Tədqiqat problemini əsaslandırmaq, məqsəd və vəzifələri dəqiq müəyyənləşdirmək, kompleks plan qurmaq, nəzəri və analitik üsullarla tədqiqatı tam həcmdə yerinə yetirmək bacarığına yiyələnəcək.
FTN 2. İxtisas sahəsində elmi-nəzəri və praktiki problemləri dərindən təhlil etmək, təhlükəsizlik risklərinin qiymətləndirilməsi və operativ qərarların qəbulunda müasir elmi yanaşmaları tətbiq etməklə problemlərin müstəqil həllini təqdim etmək bacarığını nümayiş etdirəcək.
FTN 3. Eksperimental və nəzəri nəticələrin riyazi modelləşdirilməsi, sistemli təhlili, analiz edilməsi və ümumiləşdirilməsi üzrə səriştə qazanacaq.
FTN 4. Əldə olunan elmi nəticələrin ixtisas üzrə tətbiqini əsaslandırmaq, praktik tövsiyələr hazırlamaq və innovativ yanaşmalar təqdim etmək bacarığı əldə edəcək.
FTN 5. Dissertasiya işinin məzmununu elmi auditoriya qarşısında aydın, əsaslandırılmış və strukturlaşdırılmış formada təqdim etmək, müdafiə etmək və elmi müzakirələrdə iştirak etmək bacarığına yiyələnəcək.
FTN 6. Dissertasiya işində elmi etika və intizam qaydalarına riayət etmək, müəllif hüquqlarına hörmət, istinad qaydalarına əməl etmək və öz tədqiqat fəaliyyətinə məsuliyyətlə yanaşmaq bacarığını nümayiş etdirəcək.

Əlavə 2

Təhsil proqramı və tədris fəaliyyətlərinin təlim nəticələrinin matrisi

Ali təhsil müəssisəsi aşağıdakı cədvəldən istifadə edərək ixtisaslaşmanın təhsil proqramının təlim nəticələrinin əldə olunmasına necə dəstək verdiyini müəyyənləşdirməlidir.

Tədris fəaliyyətinin (fənnin) adı	**Proqramın təlim nəticələri**						
	PTN 1	**PTN 2**	**PTN 3**	**PTN 4**	**PTN 5**	**PTN 6**	**PTN 7**
Tədqiqat metodları			**x**	**x**	**x**		
Akademik yazı və etika				**x**	**x**	**x**	
Tədqiqat analitikası	**x**				**x**		
Ali təhsil müəssisəsi tərəfindən müəyyən edilən məcburi fənlər							
Tarix və onun tədqiqat üsulları	**x**				**x**	**x**	
Tarixi tədqiqatların aparılmasında arxiv materialları ilə iş metodikası	**x**		**X**				
Orta məktəbdə tarixin tədrisi prosesində şagird fəallığının təmin edilməsi	**x**	**x**					
Tarixin tədrisi üsulları və istiqamətləri	**x**		**x**	**x**	**x**		
Azərbaycan tarixinin tədrisində Ümumilli lider Heydər Əliyev irsindən istifadə üsulları	**x**	**x**	**x**	**x**	**x**		
Azərbaycan dövlətçilik tarixi və onun öyrədilməsi	**x**	**x**	**x**	**x**	**x**		

metodologiyası							
Azərbaycan tarixinin tədrisində arxeoloji və muzey materiallarından istifadənin metodologiyası	x		x	x	x		
Ali təhsil müəssisəsi tərəfindən müəyyən edilən seçmə fənlər							
I blok							
1.1.Tarixin tədrisində interaktiv üsullar	x	x	x	x	x	x	
1.2.Tarix fənninin tədrisində tarixi biliklərin formalaşdırılması	x	x	x	x	X	x	
II blok							
2.1.Tarixin təlim metodlari	x	x	x	x	x	x	
2.2.Tarix fənlərinin tədrisində tələbə tədqiqat işləri	x					X	x
III blok							
3.1. Azərbaycanın tarixi coğrafiyasının öyrədilmə metodologiyası	x	x	x	x	x	x	
3.2. Ali məktəblərdə Azərbaycan tarixinin tədrisində tələbələrin müstəqil işlərinin təşkilinin əsasları					x	x	
IV blok							
4.1. Azərbaycan xanlıqlarının tarixinin tədrisinə müasir yanaşma				x	x	x	
4.2. Azərbaycanda milli azadlıq hərəkatları tarixinin tədqiqat			x	x	x	x	

üsulları							
V blok							
5.1. Azərbaycan tarixinin tarixşünaslığının və mənbəşünaslığının əsas xüsusiyyətləri				x	x	x	
5.2. Azərbaycanın mədəniyyət tarixinin tədqiqinin və öyrədilməsinin metodologiyası			x	x	x	x	
Elmi-pedaqoji təcrübə		x	x				x
Elmi tədqiqat təcrübəsi							x
Magistrlik dissertasiyası							x

MÜNDƏRİCAT

GİRİŞ..4
Ümumi müddəalar...5
Məzunun səriştələri...6
Tarixin tədrisinin peşə səriştələri..7
İnfrastruktur və kadr potensialı...8
Karyera imkanları və ömürboyu təhsil.......................................10
Tarixin tədrisi ixtisaslaşmasi üzrə təhsil proqramin təlim nəticələri (PTN)..12
Tədqiqat metodları 13
Akademik yazı və etika 13
Tədqiqat analitikası 14
Tarix və onun tədqiqat üsulları..15
Tarixi tədqiqatların aparılmasında arxiv materialları ilə iş metodikası...15
Orta məktəbdə tarixin tədrisi prosesində şagird fəallığının təmin edilməsi...16
Tarixin tədrisi üsulları və istiqamətləri..16
Azərbaycan tarixinin tədrisində Ümumilli lider Heydər Əliyev irsindən istifadə üsulları...17
Azərbaycan dövlətçilik tarixi və onun öyrədilməsi metodologiyası..18
Azərbaycan tarixinin tədrisində arxeoloji və muzey materiallarından istifadənin metodologiyası...............................19
Tarixin tədrisində interaktiv üsullar..20
Tarix fənninin tədrisində tarixi biliklərin formalaşdırılması 20
Tarixin təlim metodlari 21
Tarix fənlərinin tədrisində tələbə tədqiqat işləri 21
Azərbaycanın tarixi coğrafiyasının öyrədilmə metodologiyası.22
Azərbaycan xanlıqlarının tarixinin tədrisinə müasir yanaşma...23
Azərbaycan tarixinin tarixşünaslığının və mənbəşünaslığının əsas xüsusiyyətləri...24
Azərbaycanda milli azadlıq hərəkatları tarixinin tədqiqat üsulları..25

Ali məktəblərdə Azərbaycan tarixinin tədrisində tələbələrin müstəqil işlərinin təşkilinin əsasları..26
Azərbaycanın mədəniyyət tarixinin tədqiqinin və öyrədilməsinin metodologiyası...27
Elmi-pedaqoji təcrübə üzrə təlim nəticələri................................28
Elmi tədqiqat təcrübəsi üzrə təlim nəticələri...............................28
Magistrlik dissertasiyası üzrə təlim nəticələri.............................29
Təhsil Proqramının və tədris fəaliyyətlərinintəlim nəticələrinin matrisi...30
.

MAGİSTRATURA TƏHSİL SƏVİYYƏSİNİN
7001001 – TARİX MÜƏLLİMLİYİ İXTİSASI ÜÇÜN

TƏHSİL PROQRAMI VƏ FƏNLƏR ÜZRƏ
TƏLİM NƏTİCƏLƏRİ

Yığılmağa verilmişdir: 24.10.2025-ci il.
Çapa imzalanmışdır: 04.11.2025-ci il.
kağız formatı-(210x279) ¼, kağız №1,
1,8uçot çap vərəqi, tiraj 50.
Rezoqrafiya üsulu ilə nəşr olunmuşdur.

Gəncə Dövlət Universitetinin nəşriyyatı.
Rezoqrafiya üsulu ilə çap olunmuşdur.
Ünvan: GDU-nun nəşriyyat şöbəsi,
Gəncə şəhəri,Heydər Əliyev prospekti 429